

Baggesens Have

(Holbæk øst / 1983)

'Forfatterkvarteret'.

Iens Immanuel Baggesen, 1764-1826, forfatter, (lyrik, prosa og dramatik). Det lykkedes ham med sin sproglige lethed og ynde at løfte det danske sprog op på højde med Europas kultursprog.

Som kritiker er han næppe overgået og han var tidens 'sprogrøtter'. Hans kendteste værk er nok 'Labyrinthen', nogle rejseskildringer, men også følsomheden beherskede han:

*'Der var en Tid, da jeg var meget lille,
min hele Krop var knap en Alen lang:
sødt, naar jeg den mig tænker, Taare trille,
og derfor tænker jeg den mangen Gang'.*

Han slutter digtet med:

'Jeg kun Erindringen har nu tilbage.

Gud! Lad mig aldrig, aldrig tabe den'.

Forlod Danmark 1820 efter litterært hundeslagsmål med Adam Oehlenschläger. Døde i Hamburg. Begravet i Kiel.

Bagstræde

(Bymidte /)

Strædet bag Ahlgade ('noget skulle det jo hedde'). Flere reberbaner var anlagt her. Den sidste blev nedlagt 1896.

I reberbanens ene ende stod reberhjulet. Herfra gik reberen baglæns med f.eks. hamp omkring livet. Hampen snoedes til snore, der hang i banens længde i nogle opstillede galger. Der krævedes altså god længdeplads. På hjørnet til Bysøstræde ligger Elefantapotekets 'ishus' fra ca. 1860. 'Når vinteren strenges' savedes isen i Bysøen og på Fjorden i blokke og blev pakket ned i datidens isoleerende materialer (normalt halm og avner). Isen blev anvendt i apotekets 'medicinfremstilling'.

Kommunen købte i 1935 Elefantapotekets have (med Thepavillon) og i 1936 ved 650 års Købstadsjubilæet blev den åbnet som 'Byparken'. Sammen med Bysøplads danner de 2 anlæg en dejlig grøn oase i bymidten.

På museumshjørnet ved 'Apotekerhaven' (nu 'Bysøpark') ligger den gamle Købmandsgård (flyttet fra havnen hertil 1937-38) med den

smukke gavlindskrift fra 1660. Læs den højt og skru tiden 350 år tilbage.

Her lå *Thepavillon* oprindeligt, men er nu efter en omflakkende tilværelse genopført her i Bysøparken af Museet 2001.

Lidt længere henne ses gadesiden af 'Empirehuset', med den gamle måde at beskrive husets beliggenhed skrevet over indgangsdøren. Huset er fra 1846 og først i 1893 begyndte man at indføre husnumre i byen. Forslagsstilleren var læge Gulstad. Han ville både have gadenavne og husnumre, så man kunne finde rundt. Førhen var det matrikelnummer eller beskrivelse som 'vestgående fra ---', der angav beliggenheden. 'Gaderne' var privatejede, så derfor skulle navne forhandles og hvad der lå bag disse fortaber sig i fortiden. Byrådet bekostede opsætningen af husnumre. (Vimmelskafte har 1587 heddet Bagstræde).
Stræde: snæver gade.

Bagvej

(Udby /)

Fornuftigt navn for vejen 'bag om' byen og 'bag om' Udby skole.

Bakkehøj

(Vipperød / 1971)

Tautologi/dobbeltkonfekt.

Bakke: lille forhøjning i terrænet.

Høj : lille afgrænset bakke.

(ofte kæmpehøj).

Og bakken/højen er meget lille.

Bakkekammen

(Holbæk øst / 1918)

Vejens første navn var 'Møllevangen' efter området navn, men arealet er en bakke. Udstykningen er fra Stormøllen, men det var 'Roeds Mølle', der lå og viste sin profil på mange billeder.

Købmændene Anders Larsen og Julius Mortensen var mændene bag konsortiet med byens første gennemtænkte plan for vej og bebyggelse.

Arkitekterne Ivar Bentsen og Marius Pedersen prægede vejens huse f.eks. til Anders Larsen

(nr. 23) og til Julius Mortensen (nr. 40) og de 8 officiant-huse.

Det nuværende vejkryds ved Nørreled, Kløvermarksvej var en smuk 'Rotunde' (en lille rund plads) indtil februar 1943.

Peter Olesens bog: 'Bakkekammen – en vej i Holbæk' beskriver historien bag vejen, nogle af husene og vejens arkitekter.

Bakken

(Holbæk øst / 1912)

Område 'Fruens Vænge' – og der er en bakke mod øst.

Bebyggelsen blev påvirket af 'Bedre Byggeskik'-perioden (se *Ivar Bentsens Vej*), så den fik præg af haveby med 'lave, hyggelige familiehuse i frodige haver'.

Bakkesvinget

(Audebo / 1970)

'Sommerhusområde'.

Udstykket fra Nælderødgård i Gurede.

Bakkevej

(Orø, Gamløse Strand /)

'Sommerhusområde'.

Baldersvej

(Holbæk vest /)

'Gudekvarteret'.

Søn af Odin og Frigg. Frigg tog alt og alle i verden i ed på ikke at gøre sønnen ondt. Hun glemte dog misteltenen og Loke lokkede den blinde Høder til at skyde en misteltenspil mod Balder, så han døde. Balder blev det gode eksempel/bindeleddet mellem den gamle og den nye tro. Balder var den milde og kærlige gudesøn, der kunne anskueliggøre missionærens Jesus-skikkelse.

Misteltenen er en stedsegrøn busk, en halv-snylter på træer.

En gren ophængt ved juletid er et yndet mål for en (unger)svend, der ved snedige manøvrer kan føre en quind ind under den – og tage et kys.

For kelterne har den altid været den 'magiske vaand'.

'Balders-braa' er – som Snorre fremmalder det – 'en urt, den hvideste af alle, at sammenligne med *Balders øjenhaar*'.

Se *Friggasvej, Lokesvej, Odinsvej*.

Bangs Allé

(Holbæk øst /)

Joachim Æmilius Bang, 1755-1827, storkøbmand på havnen. Hans købmandsgård er i dag 'Købmandsgaarden' på 'Museet for Holbæk og Omegn'.

Old-pioner: krævede 1795 Olden udskiftet og opkøbte mange af de små lodder, der 'ikke var til meget'. Første år blev der opbrudt '51.255 Sten i Marken'.

Bygger 1795 'Joachims Hvile' med hørskæteri herude på Olden. Senere kaldt 'Wegeners Minde'.

Ved *skætning* af hørren slog man *skæverne* (de træagtige dele) af stænglen med *skætten*. De sidste *skæver* blev fjernet ved *heglingen* (ved bræt med jerntænder).

I dag ved alle (også uden at have prøvet det), hvad det vil sige at blive '*gennemheglet*'.

Fortaler – sammen med apoteker Worsøe – for Roskilde-Kalundborgvejen via Holbæk. Også varm *fortaler* for bedre skolevæsen.

Da Fr. III 1661 tilskødede Henrik Thott (se hans vej) '*Holbæk Slot og Ladegaard*' ophørte en æra. Krongodset var gledet over på private hænder.

Efter mange skiftende ejere fik Bang ved mageskifte '*Slottet*' (1803) og året efter opførte han '*Holbæk Slotsmølle*', hvortil han flyttede 1811 og boede til sin død.

En '*hollandsk mølle*' (se *Møllebrovej*) var anbragt på taget af en avlsbygning. Møllen 'afmonteres' ca. 1875 og blev opstillet på en af Københavns volde.

Olden: se ordforklaring omkr. 'jorder'.

Mageskifte: bytte af fast ejendom.

Se *Joachimshvilevej, Knevelsvej* og *Skætterivej*.

Barsebæk

(Holbæk syd / 1964)

Mogens Barsebæk. Lensmand i 1400-tallet på 'Holbækhus' (Holbæk Slot).

Byens svømmehal blev bygget her 1973.

Bavnen

(Udby / 1972)

Bakkeparti (33 m og 37 m) syd for Løserup landsby.

Bakke, hvorfra man har tændt *bavn* (ildsignal) som meddelelse, f.eks. advarsel.

Nord for Hørby Gård ligger også en Bavnehøj (62 m), men ældre kort viser, at 'Bavner' er spredt ud over hele området.

Bellisvej

(Holbæk øst / 1962)

Bogstavet **B** i 'Blomsterkvarteret'.

Bellis kaldes også Tusindfryd / Tusindpige. Det latinske ord for 'smuk'.

De fleste piger har nok bundet krans af denne sommerblomst – en af vore almindeligste.

Bent Grubbes Vej

(Holbæk syd / 1947)

Er i 1943 navngivet kun som 'Grubbes Vej'.

Bent Bjug Grubbe, ca. 1369-1376, lensmand/høvedsmand ('politimester') på Slottet 'Holbækhus'.

Var med i rådet, der regerede Danmark under Valdemar 4. Atterdags landflygtighed 1368 - 1372.

Bg. Carl Nielsens Plads

(Holbæk øst / 2002)

'Borgmesterkvarteret'.

Bg. betyder ikke baker, men borgmester, og han er den eneste (af 7) i dette borgmesterkvarter, der har fået en antydning af sit hverv på 'skiltet'. En skam ikke at markere disse mænds hverv, når 'man' har villet hædre dem på denne måde.

Carl Nielsen, 1882-1962, typograf og socialdemokrat, borgmester 1954-1961. Han efterfulgte den legendariske Alfred Hansen, borgmester i 35 år (se [hans](#) vej).

Hovedkraft ved Holbæk Seminariums etable-

ring. I hans borgmestertid rykkede biblioteket 1960 til den 'røde bygning' (Landmandsbanken) i Nygade og Slotsmarksskolen blev bygget 1956.

Læs om borgmesteren i Michael Hertz: 'Holbæk i 100 år'.

Når han har fået titlen 'Bg.' Sat foran navnet, han man en klar fornemmelse af, at udvalget har erkendt et navnesammenfald med den kendte komponist fra Fyn.

Bilbyen

(Holbæk vest / 2004)

Intensionen var/er at samle byens bilforhandlere 'herude' ved Mega-Centret på Stenhusvej.

Vejnavnet (2002) var 'Gridsvej' (Gudekvarteret), men da første firma byggede, ændredes navnet.

Grid var en jættekvinde, der hjalp Tor med nogle 'remedier' og – nej, hun fik jo ikke sin vej.

Birke Allé

(Holbæk øst /)

Lille 'trækvarter'.

Tidligere kolonihaveområde 'Munkholm'.

Birk betyder egentlig 'Træet med den hvide bark' eller 'det lyse træ'.

I gamle dage tappede man – når frosten var gået af jorden – stammens sukkerholdige saft, 'birkelage', lod den gære og fik 'birkevin'.

Birkelien

(Audebo / 1973)

En 'li' er en bakkeskråning.

Men lige netop her?

Birkelunden

(Kisserup Strand / 1972)

'Sommerhusområde'.

En 'lund' er en lille skov, gerne med anlægspræg.

Birkeparken

(Holbæk syd / 1996)

Om ikke en park så en liden birkelund mod vest.

En 'park' har præg af haveanlæg.

Birkevej

(Tuse /)

Birkevænget

(Holbæk øst / 1966)

Lever op til sit navn med flotte birketræer langs Roskildevej. Fra 1969 og i 30 år lå amtsplejehjemmet her (42 beboere og 50 ansatte) i dag sygehusafdelinger, 'Børnegård' med vejens navn og nogen beboelse i tidligere sygeplejeboliger.

Et 'vænge' er en mindre, indhegnet mark.

Se ordforklaring omkr. 'jorder'.

Bispehøjen

(Holbæk øst / 1973 og 1984)

'Klerikale kvarter', tidl. præstegårdsjordene. En *bisp/biskop* (græsk Episkopos, 'tilsynsmand') er øverste myndighed i et *stift*. Han er tilsynsførende med præsterne og vejleder for menighedsrådene. Danmark er inddelt i 12 stifter (incl. Færøerne og Grønland). Holbæk hører til Roskilde stift.

Stiftet er inddelt i *provstier*, hvis tilsyn foretages af en *provst*. *Provstiet* er inddelt i *sogne*.

Indtil kommunal-reformen 1970 var sognet også administrativt og politimæssigt en kommunal enhed.

Se også *Provstehøjen*.

Bjerget

(Holbæk vest / 2005)

For at forstå 'Bjerget' må man kende til 'Tusebjergs' skæbne (se [denne](#) vej).

'Bjerget' er en fortsættelse af den amputerede del af 'Tusebjerg' syd for kommende motorvej, så vejen nu munder ud 'helt nede' i Borupvej.

Navnet er et beboerønske. Talemåden ligger til grund herfor: 'hjemme på Bjerget'.

Se også *Skydebanevej*.

Bjergmarken

(Holbæk øst / 1968)

Ud over seminarie- og kollegiebyggeriet (1960'erne) skød det store boligkvarter op og i den forbindelse Bjergmarksskolen (ark. Monrad Hansen og Leadbetter). Skolen blev taget i brug 4. september 1973.

Den største af byens 3 Vange:

Strandmarken

Mellemmarken

Bjergmarken.

Se ordforklaring omkr. 'jorder'.

Hvert 3. år græssede byens høveder her, og området lå brak (udyrket) som Fælled.

Bjergmarken var sat til græsning af 180 høveder. Mellemmarken til 110 og Strandmarken til 150 høveder.

'Høveder' er hornkvæg (ikke heste og får).

'Fælled': den af byens marker, der dét år var udlagt til fællesgræsning. Men i ordet gemmer sig både 'fæ' (ko) og 'land'.

Bjergmarksstien

(Holbæk øst / 1984)

Indgår i byens stisystem og løber nord-syd øst for havekolonien 'Fælledparken' og forbinder i nord 'Højstien' med 'Seminariestien' i syd. Fat bykortet og udforsk Holbæk på cykel gennem det vidtrækkende (navngivne) stisystem – og de mange (unavngivne) 'smutstier'.

Bjergskovvej

(Audebo / 1973)

Bjergskov, en samling huse øst for Audebo.

Det gamle 'bjerg' dækker i nudansk 'bakke' eller høj. Altså: 'bakken med træerne'.

Bjørnevej

(Vipperød /)

Et lille 'dyrekvarter' i Vipperød.

Bjørnen er ikke et dansk dyr. De sidste spor af den stammer fra stenalderen, men den spiller en rolle i danske heltesagn – mest som fylgje (skytsånd).

Ordet 'bjørn' har været et *tabuord* (frygt for at hidkalde den) og som *noaord* ('i-stedet-for-ord') har man så sagt 'den brune'.

Som mandnavn har Bjørn været kendt fra sagnene og senere fra Vikingetiden f.eks. 'Bjørn Jernside'.

Den oprindelige betydning af 'en bjørnetjente' kan findes i La Fontaines fabel.

'At have en bjørn på' dækker i dag en beruset person, men har vist sit udspring i 'bjørnetrækkeren' (ofte beruset) og bjørnens svingende gang.

Blegdammen

(Bymidte / 1918)

Holbæk havde også blegepladser her ved byens sydgrænse. Syd for Slottet nævnes f.eks. også en 'Bleghave'. Ikke usandsynligt, at man har kendt til et vandhul i området tidligere.

Der var en del syd for byen. Og så pynter det jo lidt, når man udnævner det til en 'dam'.

Om 'bleg' se Blegstræde.

Vejen er anlagt som arbejdsløshæmmende projekt.

Den nuværende 'Holbæk private Realskole', hvis bygning i 1897 blev bygget på en grund 'i nærheden af Kastanievej' og missionshuset 'Bethesda' (samme år) fik nu adresse her. (Se *Kastanievej*)

Senere blev en af byens større virksomheder 'Skandinavisk Møbelværk' (1918) opført som nr. 14. I dag hørende til Strandberg Supermarked.

Blegstræde

(Bymidte / 1895, 1926 helt til kajen, men allerede nævnt i Holbæks første grundtakst 1682).

Oprindeligt Blegstræde. Rummede fattiggård, kolerahus (1861) og sygehus (1870-1911), der blev nedbrudt 1914. Sygehuset lå på hjørnet af dengang 'Gasvejen' nu Havnevej (se bykortet 1896).

Bleg henviser til den såkaldte græsblegning. Div. 'tøjer' blev bredt ud på marken, hvor de blev udsat for sol, dug og regn. Blev hvidere og dermed et smukkere produkt, men det var en langsom proces. Omkring 1. Verdenskrig blev metoden udkonkurreret af den nye kemiske blegning.

Der omtales 'Blegepladsen' og 'Blegemandens Hus' i området.

Syd for Slottet nævnes f.eks. også en 'Bleghave'.

1924 ønskede beboerne – uden held – at ændre navnet til Nørregade, et mere anseeligt navn.

'Bleg' indgår i sproget i mange kombinationer: en *bleg fed* kan godt være *blegnæbbet*, hvis han ikke lige lider af *blegsot*, hvorimod *blegansigt* hører hjemme i indianerromaner. Man kan også *blegne*, hvis man har opdaget en *blegn(e)* (en lille vable).

Stræde: snæver gade.

Blegstrædehagen

(Bymidte /)

En 'hage' er et fremspring på kysten.

Skibenes ballast måtte smides her.

'Ballast' er en ekstra vægt, som skal stabilisere skibet. Når skibet '*sejler i ballast*', har det ingen anden last om bord.

I gammeldansk hed det '*barlast*', hvilket forklarer begrebet godt.

Blindestræde

(Bymidte /)

Strædet er meget snævert og burde nærmere benævnes smøge. Måske endda 'slippe'.

1736 kaldtes det *Nellikestræde*.

1776 kaldtes det *Mørkestræde*.

Strædet var blindt og førte fra Ahlgade til '*Helledes Bakke*' eller '*Helvedes Have*' med huset '*Helvede*'.

Her i byen fandtes ikke modstykket 'Paradis' eller 'Himmerige', som det ellers kendes andetsteds.

Med '*Helledes Bakke*' hentydes der måske til den stejle og ufarbare skrænt – *dengang* – lige ned i fjorden.

Stræde: en snæver gade.

Slippe: et smalt stræde, en gyde, en smøge.

Blokhusevej

(Orø, Gamløse Strand /)

'Sommerhusområde'.

Et 'blokhuse' bygges ved at lægge træstammer oven på hinanden og sammenfælde dem i hushjørnerne. Oprindeligt bygget med forsvar for øje.

'Blok' betyder her 'bjælke'.

Blommehaven

(Vipperød / 1962 og 1978)

Vipperøds frugtplantage lå her og både 'Blommehaven' og 'Æblehaven' (den anden frugtvej i området) signalerer fint fortiden. Blommen er en stenfrugt indført fra Østen og svesker er tørrede blommer. 'Slivovits' er blommebrændevin.

Blommevej

(Holbæk vest / 1969)

Blomsterhaven

(Holbæk øst / 1962)

Oprindelige indfaldsvej til 'Blomsterkvarteret'. Her er den kristne 'Andreasskole' bygget.

Blytækkervej

(Holbæk syd / 1979)

'Håndværkerkvarteret'. Bly er blevet udvundet allerede 6.500 f.kr. Omtales f.eks. i Gl. Testamente og er kendt i Danmark i bronzealderen. Nemt at forarbejde og omsmelte. Blev anvendt til f.eks. *tagdækning* og vandrør. Ordet betyder egentlig '*det blåglinsende*'. Bly er et meget giftigt grundstof, der ikke kan nedbrydes i organismen, men tværtimod ophobes, derfor er brugen blevet reduceret.

Blåbærstien

Blåbærvej

(Hørby / 1972)

'Frugtkvarteret' i Hørby. Delikate blåduggede bær. De tørrede bær blev brugt som maveregulerende middel og mod skørbug samt farvning af rødvin. Men er da også dejlige som syltetøj.

Bognæsvej

(Bognæs / 1972)

1370: Bokenæs, 'Næsset med bøgetræerne'. *Næs*: en lille halvø. Før englandskrigen 1807-1814 blev der bygget kanonskanser på Bognæs ved 'Batteri-

gården' vis-a-vis stillingen på Kirsebærholmen.

'Oppe' i selve Bognæs Skov står 'Alterstenen' ret tæt ved vandet og det berettes, at Udby-præsterne benyttede den, når de holdt fri-lufts-gudstjeneste for de tilrejsende fiskere, der fiskede sild i Isefjorden –gennem ca. 300 år (1550-1850). Arbejdskraftens frie bevægelighed!

I 'gamle' dage var pavillonen på Bognæs et yndet udflugtsmål gerne med motorbåden 'Vita'. Båddefarten ophørte sidst i 1920'erne.

Borchsvej

(Bymidte / 1918)

Anders Borch, 1751-1837, kom til byen 1777 og blev en meget rig købmand med købmandsgård på Ahlgade. jf. navneskjoldet: 'Anders Borch 1790' på frontispicen ('kopi' af den oprindelige fire-fags-kvist) Ahlgade 30.

Indstiftede mange legater og byggede 'Håndgjerningsskolen' i Klosterstræde. Et af legaterne er specielt nævnt på frisen i Byrådssalen.

Under Englandskrigen 1801-02 var han chef for Borgerbevæbningen ('Hjemmeværnet'). Den nuværende Fair Play teaterbygning (taget i brug 1980) var i begyndelsen af 1900'tallet bygget som restauration/café 'Haabet', ombygget nogle gange (ark. Vilhelm Olsen), inden den i 1923 blev købt af KFUM Soldaterhjem og virkede som sådant i næsten 60 år. Mindsten og mindetavle for Anders Borch i og ved Nikolaj Kirke.

Borgmestergårdsvej

(Holbæk øst / 1928)

'Magistratsjordene'.

Gården henlå tidligere til byfoged- / borgmesterembedet som en del af lønnen. Holbæk kommune overtog den i 1889: 99 tdr. land 59.000 kr.

Her lå byens store '*latrin*', hvor '*natmanden*' afleverede sin last. Lokale beretter om dens brug helt frem til 2. verdenskrigs afslutning, altså ca. 1945. '*Ajlen*' (fra både mennesker og dyr) blev 'adskilt' og sprøjtet på markerne.

'Fæces' (fra både mennesker og dyr) blev afhentet af omegnens bønder, der ikke havde dyrehold på gårdene og spredt på deres marker.

Også lokale – nu ældre mænd - beretter om deres drengelege på det (af forældrene) forbudte område. Og om den afslørende 'bouquet'.

Borgm. N. E. Hansensvej

(Bymidte / 1952)

Nicolai Emil Hansen, 1834-1923.

Byens næstsidste kongeudnævnte byfoged og borgmester 1874-1913 (39 år)

Nogle 'milepæle' fra hans lange borgmesterperiode må fremdrages:

1875 Jernbanen åbnes

1881 Sundhedskommision med kloakering som hovedopgave

1885 Folkebogssamlingen stiftes/etableres

1890 'Vestre Vandværk' anlægges

1898 Odsherredsbanen åbnes

1906 Oprettelse af 'Historisk Samfund'

1910 'Museet for Holbæk og Omegn' stiftes

Han blev udnævnt til byens æresborger 1914.

Det smukke, håndskrevne æresbrev ligger i en montre på 'Holbæk Museum'. Find det og nyd det. Det er meget smukt!

Om denne markante skikkelse må man simpelthen læse i Albert Thomsens 'Holbæk Købstads Historie' og i Michael Hertz 'Holbæk i hundrede år'.

'Vejen' blev anlagt samtidig med Munkholmvej, men 'Havnebanen': 1898 var anlagt før 'vejen'.

Og byens 'brandstation' havde til huse her fra 1963-95, hvor den blev flyttet ud på Valdemar Sejrsvej.

Det første 'sprøjtehus' lå på Torvet indtil det 1805 flyttedes til 'Smedelundshjørnet Vagten'. Her lå det til 1912, hvorefter der blev indrettet 'brandstation' i de gamle arrester ved byens andet rådhus fra 1844 (slangetårnet er markant endnu, se det på næste spadseretur).

Borupvej

(Butterup / 1972)

Borup er en mindre landsby i nabokommunen syd for Holbæk.

1320 Bothorp. 1370 Bouetorp. Et udflyttersted måske 'Bo's gård'.

Bragesvej

(Holbæk vest /)

'Gudekvarteret'.

Odins og Boddes søn, skjaldeasen, var gud for visdom og ordkunst (veltalenhed). Han var gift med Idun (Ydun), der havde ungdommens æbler.

Jf. 'bragesnak' som i dag er vidtløftige ytringer eller nogen uklar og svævende tale. Oprindeligt er der tale om et afsnit i Snorres 'Edda'.

Se *Idunsvej, Odinsvej*.

Bredetved Strand

(Holbæk øst / 1973)

'Sommerhusområde'.

Bredetved er en landsby fra 1000-tallet.

1319 Bretued, 1422 Brethtwet, senere Bredetved.

Tved: enten 'rydningen' / 'fældet skov' eller 'mellem to' (skove) nemlig Dragerup og Eriksholm.

Indtil 1973 var navnet 'Bådlejet' med eget gl. 'tjærested'.

Det ældste hus er fra 1893 (enkesæde fra Eriksholm?) og ligger tæt op mod Dragerup skov. To piller med kugle på toppen markerer 'Nr. 2'.

Det næstældste hus er et sommerhus fra 1905. Og her står vi måske over for holbækkernes første sommerhusområde. Uvilkårligt falder tanken på 'Matador' og Korsbæks sommerhusområde 'Fedet' (uden sammenligning i øvrigt).

Husene ligger med pragtfuld udsigt over Inderbredningen – mange fra høj placering på skrænten / brinken.

Her kan man støde på 'Fjordstien' rute 40. (Se denne).

Bredetvedvej

(Holbæk øst /)

Se også Bredetved Strand.

Indtil begyndelsen af 1950'erne gik Dragerupvej fra Holbæk til Tjepperup skole (nu Tjebberup), hvor den drejede stik nord til Dragerup.

Fra dette vejknæk førte en grusvej ned over 'Savskærerbakken' til Eriksholm, hvorfra der førte en ringe vej, nærmest et stiforløb til Munkholm. (Se *Munkholmvej*).

Den nuværende vej – der løber parallelt med Munkholmvejen – er den gamle vejføring. Selve Bretved havde både mølle og mejeri. Møllens fundament er fra en hollandsk mølle og findes endnu. Mejeriet blev stiftet 1888 og nedlagt 1/10-1953.

Som et kuriosum kan nævnes, at 'Ågerup gamle skole' lå i Bretved.

Hvor vejen ender mod øst fører en cykel- / gangsti ned mod Eriksholm. Her kan man også koble sig på 'Fjordstien'. (Se denne).

Brogade

(Bymidte / 1920)

Gaden til 'Broen' / 'Bryggen'. Måske til 'Krag's Brygge' (jf. også *Brolæggerstræde*), der nævnes 1639. Anløbssted/færgemand til Tuse Næs.

'Brygge' er en skibsbro/en kaj.

Da kohold blev forbudt i byen, blev 'Labæks-gård'en solgt (se *Rundingsholms Allé*) og 'Brogade' blev ført ned over dens grund som en fortsættelse af Markedsgade.

1920 blev forslaget 'Nyhavn' nedstemt.

1926 opførte kommunen et 'offentligt slagtehus' til brug for byens og omegnens slagtere (se *Slagterivej*), hvor den tids Havnevej (se denne) og Brogade krydsedes. Og der var spec. jernbanespor fra havnebanen.

Det kostede 190.000 kr. at bygge og i 1936 blev der udført 4.000 slagtninger. Alt kød blev undersøgt og stemplet af stadsdyrlægen. Slagtehuset blev lukket 19XX.

Brolæggerstræde

(Bymidte /)

Strædet førte til husene 'Ved Stranden'.

'Resens Atlas' ca. 1670 har strædet indtegnet (altså for 335 år siden).

1682 kaldet '*Kiøbenhafn*' – ikke med direkte adresse til hovedstaden, men fordi man ofte benyttede en mands hjemstavnsbetegnelse, og 1617 nævnes en 'Søren København' i dette nabolag.

1793: '*Forhen Krag's Brygge kaldet*' altså intet med håndværket at gøre.

'Brygge' er en skibsbro/en kaj.

Det er så den knæsatte opfattelse.

Men er det mon sådan ?

Hvorfor har man ikke blot sagt 'Brostræde' ? – som man senere blot sagde 'Brogade'.

Hvad gemmer sig i '-lægger' ? om ikke funktionen !

Andre byer har 'håndværkerstræder'.

Hvorfor skulle Holbæk ikke have haft et ? selv om det ligger, hvor det ligger.

Via en smal passage (ved nr. 13/15) er der adgang til et dejligt åndehul: *Murerpladsen*, der var oplagsplads for murermester A. P. Pedersen. I dag samlingssted med scene og dejlig plæne.

Bygningen nr. 13 er opført 1752.

I det sidste hus (nr. 21) viser en plade over døren, at her blev '*Svendehjemmet*' (for rejssende håndværkersvende) bygget 1895. Tidligere havde det ligget i Bagstræde (1879 – 2 senge), Vimmelskaftet ('senere' – 6 senge) og nu her 16 år efter starten med 30 senge.

Stræde: snæver gade.

Brostræde

(Bymidte / 2003)

Nordlige (nye) del af Brogade.

Den nye havnefront krævede nyt vejnet og der blev valgt navne, der dels skulle harmonere med vand/havn og med tidligere havnefunktioner og dels signalere strædernes intimitet.

'Stræde' har nu mistet sin betydning.

Se også '*Brogade*'.

Brunhøjstien

(Holbæk øst / 1984)

Bakken 'Brunhøj' lå i byens største vang 'Bjergmarken', se denne.

Her ligger 'Brunhøjsskolen', en af Danmarks 30 'grønne skoler' under åndssvageforsorgen

til 1976, under socialstyrelsen til 1980 og siden under amtet.

Brøndevej

(Orø syd /)

Vejen fra Havnen til Bybjerg (Orøs 'hovedstad').

'Brønde' er området omkring Orø havn.

Opr. betydning: '*vejen langs brynet*' (skovbrynet), altså ingen relation til ordet 'brønd'. 'Bryn' betyder rand/kant og kendes i dag (jf. 'Baglænsordbogen') kun i ordene *skovbryn* og *øjenbryn*.

Butterup Byvej

(Butterup / 1973)

Ca. 1400 'Buttorp'.

Oprindeligt en *torp*-landsby, et udflyttersted.

Endelsen *-torp* ændres med tiden til *-rup*.

Mandsnavnet 'Butti' skjuler sig her.

Altså: '*Buttis udflytterbebyggelse*'.

På hjørnet til Butterupvej ligger den 'usynlige' kirke – dvs. kirken uden tårn.

Butterupvej

(Tuse, Butterup /)

Fra Tuse i nord til kommunegrænsen ved Regstrup i syd.

'Kalve Å' passerer vejen ved 'Butterup Bro' – i ældre tid kaldt 'Præstebroen' – og er 'skel-å' mellem de to sogne.

I gamle dage var her et 'vad', hvad 'Vossevadgård' nordvest for broen har været en mindelse om.

I 1500'tallet blev der bygget en træbro og i 1820 anlagdes en stenopbygget bro (i dag et stykke af den gamle vej).

Går man ned til vanden, ses det tydeligt, hvor 'dygtigt' et brobyggeri det er, sammenlignet med betonbroen ved den nye vej 10 m væk.

Bybjerggårdsvej

(Orø øst / 1972)

1559: 'Bybierge' – Orø's 'hovedstad'.

Gården lå oprindeligt ved stranden. Brændte 1913 og blev genopført inde i landet.

Det gamle 'bjerg' dækker i nudansk 'bakke' eller høj. Altså: '*bakken med byen*' eller '*byen på bakken*'.

Bygaden

(Bybjerg / 1972)

Hovedgaden i Orøs 'hovedstad' Bybjerg.

Blev tidligere kun kaldt 'Gaden'.

Bygmarken

(Markeslev Strand /)

'Mark' skal her tolkes med nutidig betydning.

Byg er en af vore allerældste kulturplanter.

5. årtusinde i Ægypten/Stenalderen i Danmark. Mest udbredte kornsort i verden.

Byg betyder egentlig: '*det dyrkede korn*', idet den og hveden er de oprindelige '*dyrkede kornsorter*' i modsætning til de '*vilde kornsorter*' rug og havre.

'- sødt gynger Byggen sit Silkehår -' fra Johs. V. Jensens 'Hvor smiler fager...'

Kendetegn: lange '*stakke*', spidser på '*avnerne*', der er aksenes dækblade.

Skolerim om kernen – '*med sammenvokset ryg*': **byg**.

Bygvænget

(Tuse /)

Lille 'kornkvarter' ved Tuse.

Udstykning fra 'Vossevadgård'.

Et vænge er en mindre, indhegnet mark.

Se ordforklaring omkr. '*jorder*'.

Bysøplads

(Bymidte / 1893)

Se *Bysøstræde*.

Bysøstræde

(Bymidte / + 1927)

Bysøen var Holbæks gadekær, hvor også bytræet stod. Det var byens vandings- og vaskested. Tøjvask blev dog forbudt 1609. Bybækken løb igennem og ud i fjorden ved Strandporten.

Bysøen lå, hvor Bysøplads er i dag. 1883 flyttedes søen til nuværende sted, primært som vandbassin for Dampmøllen, men også fordi Bysøen efterhånden var helt tilgroet og fyldt

med årenes 'efterladenskaber'. Den nuværende Bysø trænger også til en renovering.

Spunsvæggene er i dårlig stand og vestsiden er ved at skrige ud. Dybeste sted er over 6 m. *Bysøstræde* gik kun fra Ahlgade til gl. Bysø. 1895 anlagdes Dampmøllevej (se denne) fra Jernbaneplads til Bysøen, men 1924 ændres dette vejstykkets navn til Bysøstræde.

Fra Ahlgade strækker det nuværende Elefantapoteks lange røde længe sig ned til Bagstræde. Over porten midt i længen står 1705, men først 1720 fik apotekeren (byens anden) privilegium med ret til udskænkning og overnatning, så længen har derefter rummet disse aktiviteter med stalde bagved. Over portens gårdside er nogle af fortidens (indtil 1938) apotekere nævnt. Den nuværende er nr. 15 i rækken.

Apotekeren købte først gården 1724. Selve Ahlgadebygningens facade er fra 1838 (apoteker Ipsen).

Byens første apotek fra 1707 lå på nordsiden af Ahlgade – i dag nr. 19/21.

I forbindelse med Apotekets 300-årsdag (markeret mandag den 7. marts 2005) er udgivet en dvd.

På hjørnet til Bagstræde ligger Elefantapotekets '*ishus*' fra ca. 1860. 'Når vinteren streges' savedes isen i Bysøen og på Fjorden i blokke og blev pakket ned i datidens isolerende materialer (normalt halm og avner). Isen blev anvendt i apotekets 'medicinfremstilling' i overensstemmelse med 'Bestemmelsen om salg af is til - - -'.

To dejlige ejendomme minder om dengang man byggede huse. Det nuværende nr. 5 har været borgmesterbolig, amtsforvalterkontor m.m. og blev bygget af købmand Anders Larsen 1904. 'Bysøhus' byggede han til sig selv 19XX. (Se [hans](#) vej).

Som pendant til 1904-huset lå på vestsiden af strædet købmand Julius Mortensens villa, der blev revet ned 1965 i forbindelse med P-plads etableringen, hvorved også alle købmandshandelens bygninger forsvandt.

På *Bysøplads* står busten af Fr. VII – Grundlovens Fader (Folkets Kærlighed – min Styrke) – afsløret Grundlovsdag 1876 (billedhug-

ger Rosenfalk skabte søjlen, der bærer en kopi af Bissens kongebuste). Busten stod opr. på Jernbaneplads, men blev flyttet til anlægget 1935. I mange år var det tradition at, studenterne dansede omkring Grundlovens giver. De første dansede ca. 1915. Stenhus havde fået dimissionsret 1912 (se *Stenhusvej*).

'Lyttende pige' af J.J. Bregndø blev opstillet 1936.

1935 overtog byen 'Bysøen' fra Dampmøllen for 5.000 kr.

Bysøpark (den gl. Apotekervej som byen havde erhvervet 1935 for 25.000 kr.) blev anlagt 1936 til byjubilæet (stadsgartner Fabricius Hansen). Her er nu placeret en tro kopi af det gamle Thehus – næsten på oprindelige plads.

Stræde: snæver gade.

Bækkehusvej

(Kisserup Strand /)

'Sommerhusområde'.

'Husene ved bækken'. Måske opkaldt efter et gammelt hus: *Bækhuset*, der ligger der endnu. '*Bæk*' af 'bhog' der betyder '*flydende vand*'. En smuk betegnelse – helt indiansk.

Bækmarksvej

(Holbæk øst /)

Skal udlægges som '*det areal, den mark, der blev ryddet og dyrket ved bækken*'.

Henviser vel mere til '*Kalvemose Aa*' end til en bæk.

Bødkervej

(Holbæk syd / 1977)

'Håndværkerkvarteret'.

Bødkeren fremstiller tønder og kar m.m. af træstaver.

'Museet for Holbæk og Omegn' har udstillet et bødkerværksted fra ca. 1900, som har været i brug til 1976.

Bøgebakken

(Orø, Gamløse Strand /)

'Sommerhusområde'.

Et lille 'trækvarter'.

Bøgen indvandrede i bronzealderen på be-
kostning af egen. Frugten hedder *bog*.
Når der tales om rødbyg og hvidbyg drejer det
sig om veddets farve og så blander avnbøgen
(fra hasselfamilien) sig i spektret – men så er
det et andet tema.
Blodbøgen derimod (kun et par hundrede år
gammel) står oftest som solitærtræ i park-
sammenhæng og tårner sig op med sin store
røde krone.

Bøgebjergvej

(Gurede / 1972)

Bøgebjerg (46m) ligger syd for vejen og Ll.

Bøgebjerg (43m) ligger nord for.

Bøgedalen

(Kisserup Strand /)

'Sommerhusområde'.

Bøgegården

(Holbæk syd / 1996)

Romantiseret navn i 'Bernths Have'-kvarteret.

Ingen relation til en bondegård.

Bøgevej

(Vipperød / 1971)

'Trækvarteret' i Vipperød.

Flensgårds-udstyknngen.

Børrehovedvej

(Orø nordvest / 1972)

'Sommerhusområde'.

Oprindelig *Borrehoved* (næs på Orøs NV-
side). Afledt af *Baarre* : borg.

Efter overlevering en sørøver/et tilholdssted
(måske blot en forhøjning i terrænet) ikke at
forveksle med Børret eller Børretklak på Orøs
S-side. Også her har der været en sørøver på
spil, men en rimelig antagelse må være: en
bavnehøj.

Bavn: et bål der tændes som meddelelse: ad-
varsel el.lign.

Børstenbindervej

(Holbæk syd /)

'Håndværkerkvarteret'

Fremstillede grovere børster af hår fra svin,
hest og ged. Finere pensler blev tilvirket af
hår fra egern og mår. Også plantemateriale
kunne bruges.